

Nazım Hikmet hakykaty

Category: Edebi tankyt, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 22 января, 2025

Nazım Hikmet hakykaty NAZİM HİKMET GERÇEĞİ

Büyük bir vatansever olarak gösterilen ve adına devamlı methiyeler düzülen, doğum ve ölüm yıldönümlerinde anma etkinlikleri düzenlenen Nazım Hikmet'in gerçek yüzünü ortaya koymaya çalıştığımız bu yazımızda Hikmet'in kökeni, komünist düşünceyle tanışması, Rusya'ya kaçışı ve menfi faaliyetlerini özetlemeye çalışacağız.

Kökeni:

Nazım Hikmet'in babası Fransız kökenli, protestan mezhebine bağlı Magdeburglu Karl de Trois soyuna mensup Mehmet Ali Paşa'nın torunu Hikmet Bey, annesi Celile Hanım da asıl adının Kostanty Borzecki olduğu bilinen Polonya asıllı bir Yahudi olan Mustafa Celâlettin Paşa'nın torunu olduğu bilinmektedir. Hikmet'in dedeleri başarısızlıkla sonuçlanan 1848 Polonya ve Macaristan devriminden kaçarak Türkiye'ye gelip yerleşen mülteci dönmeleridir. Bu gerçekleri teyid eden şiiri de bulunan Hikmet'in dizeleri şöyledir:

...

Lehistan'dan gelmiş dedelerimden biri...

Göğsümüzü kabartmıyor değil

Dedelerimden birinin Lehli oluşu...

Bu dizelerin de kanıtladığı gibi Nazım Hikmet mülteci bir aileden gelmiş olarak 1902 yılında Selanik'te doğmuş ve 1963 yılında Moskova'da ölmüştür.

Komünizmle İlk Tanışması:

Nazım Hikmet'e ilk olarak Komünizm fikrini telkin eden kişi Sadık Ahi adındaki faal bir komünisttir. "Türkiye İşçi ve Çifçi Sosyalist Fırkası"nın üyesi ve komünist "Kurtuluş"

gazetesinin yazarları arasında bulunan Sadık Ahi, Erzincan'a bağlı Eęin kasabasının tanınmış, varlıklı bir ailesine mensuptur. Hikmet'le birlikte Moskova'ya kağan Vâlâ Nurettin'in kaleminden Hikmet'in ilk komünizmle tanışma hikâyesi şöyledir:

“1921 Ocak ortalarına kadar koyu milliyetçi ruhta olan şair Nâzım Hikmet'in Hitlerci toy gençlik gibi bir renk ya da remizle avlandığını katiyen iddia edecek değilim. Fakat görgü tanığı olduğum bir gerçeğı de gizlemeyeceğim. Nâzım'a İnebolu'da komünistlik fikirlerini ilk aşıl原因 Spartakist[1] ağabeyler arasında Sadık Ahi'nin kırmızı bir boyun atkısı vardı. Rüzgârda yürüyorduk. Ve o anlatıyordu.

– Böyle bir boyun atkısı takıp ihtilâl nutukları söylemek, ihtilâl şiirleri okumak senin tipine ve manevî bünyene ne kadar yakışacaktır, Nâzım.”

Sadık Ahi komünizmi överken Rusya'da para ve geçim sıkıntısı olmadığını; gençliğin faaliyet gösterdiği teşkilata Komsomol, çiftliklere Kolhoz, köylülere Mujik, Lenin taraftarlarına Bolşevik dendiğini, bu sistemin er geç Türkiye'de tatbik edileceğini söylemiştir. Bu telkinlere oldukça çabuk kanan Nazım Hikmet, aynı yıllarda İstanbul'da yayınlanan kadrosunda Sadık Ahi'nin de bulunduğu “Aydınlık” isimli komünist derginin özel gençlik sayısında ilk defa komünizmi öven bir şiirini “Komsomol” başlığı altında yayınlamıştır.

Komsomol

*Mihverin kutbundan çıkan en sivri yerine
Uzun, ağır balyozları bellerine takarak
Keskin orakları güneşte şimşek gibi çakarak
Bekliyor pusu
Proleterya ordusu
Sende atla kızıl kamber taya
Hazır ol !
Komsomol !..*

Kavgaya

Kavgada kuvvetli dinç

Bir ağızdan gelen deli bir sevinç

Sıçrar atlar, köpüklenir patlar

Kafanda

Hay da!

Beyaz orduları dumanlı ufuklar gibi önüne katar

Dört nal giden atın uzanan boynuna yatan

Yalın kılınç

Bir kıızıl süvarisin

Gamın, kederin tüylerini bir kara tavuk gibi yol

Kuvvetli ol !

Neşeli ol !

Hayda Komsomol !..

Rusya'ya İlk Kaçışı:

Nazım Hikmet 1921 yılının Ekim ayında 19 yaşındayken İstanbul'dan Rus Mültecisi götürmekte olan bir gemi ile gizlice Batum'a oradan da önce Tiflis'e daha sonra Moskova'ya gitmiştir. Orada yabancılık çekmeyen Hikmet'i karşılayanlar arasında Türk komünistler Ahmet Cevat (Emre), İsmail Hakkı (Kayserili) gibi isimler vardır. Moskova'da Bolşevikler tarafından devletleştirilen bir otele yerleştirilen Hikmet, Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'ne (KUTV) kaydolmuştur. KTUV Üniversitesi'ni sık sık ziyaret eden ihtilâlcı şair Mayakovski'yi dinleyen Hikmet, Ondan etkilenerek ölçü, kafiye yoksunu ihtilâlcilere methiyeler düzen hilkat garibesi şiirler yazmaya başlamıştır. Bu kıızıl üniversite de yazdığı şiirlerden biri olan "Açların Gözbebekleri" adlı şiiri şudur:

Değil birkaç

Değil beş on

Otuz milyon

Aç bizim

Onlar bizim

Biz onların

Dalgalar denizin

Deniz dalgaların
Değil birkaç
Değil beş on
Otuz milyon – Otuz milyon
Açlar dizilmiş açlar
Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
Sıska, cılız
...

Hikmet'in okuduğu üniversitede her şeyden önce her komünistin aynı zamanda enternasyonalist olması lâzım geldiği telkin edilmiş ve enternasyonalist olabilmek için ise din ve milliyet duygularına karşı gelmek öğütlenmiştir.

Nazım Hikmet'in Türkiye'den kaçıışı, kendisine hocalık etmiş olan Ekber Babayev'in hazırladığı ve Sofya'da Türkçe olarak basılan "Nazım Hikmet" adlı kitapta şöyle anlatılmaktadır:

"Anadolu'ya işgal altındaki İstanbul'dan geçişimde ve bilhassa Bolu'ya gelip, halkla hele köylü ile yakından temasımda, Sovyet Rusya'da olup bitenleri kulaktan duyup, Marks'ın Lenin'in isimlerini de işittiğimde şiirde yeni şeylerin, şimdiye dek söylenmemiş şeylerin ifade edilmesi gerektiğini sezdim... Bolu'dan Trabzon'a geldiğimde Sovyet Rusya'ya geçmek maksadıyla, Batum'a geldim. Sovyet Realitesiyle temas ettim. Bir yandan da kızıl ordu şiirini yazdım.

Batum'dan Moskova'ya gelişte açlık mıntıkasından geçtik. Gördüklerim üzerimde çok tesir etti. Fakat böyle bir açlığın dahi inkılâbı yıkamayacağını haykırmak istedim. Açların Gözbebekleri'ni yazdım."

Aynı kitabın 16. sayfasında ise Nazım Hikmet aynen şunları söylüyor:

"O devirde Marks, Engels ve Lenin'le haşır neşirdim. Üç üstad, üç bilgin, üç devrimci değil, üç büyük ama çok büyük bir sanatkârdı benim için. Lenin'in kitaplarını doğrudan sahneye koymak istiyordum. Bu istek şiirde de beni aynı işi yapmaya götürmüştür."

Nazım Hikmet'e methiyeler döşeyen, onu vatan şairi olarak tanıtan zevata Nazım Hikmet'in Rusya'dan komünist olarak döndüğünü ve ne gibi menfi çalışmalar içinde olduğunu kanıtlayan ifadeleri şunlardır:

"Memlekete döndüm. Memlekette parti faaliyetleri (Komünist Partisi) yüzde doksan sekiz gizli idi. Fakat bazı açık neşriyat yapma imkânı vardı. Artık şiirlerimi (Rusya'da ki gibi) tiyatro sahnesinden işçilere yüksek sesle okumam imkânsızdı. Fakat onları açık olarak ve hapse girmek pahasına bastırmak imkânı vardı. Bu durum hem şiirimin muhtevasına, hem de şekline tesir etti."

Türkiye'ye Dönüş:

Türkiye'den kaçışından 3 sene sonra 1924 yılında Türkiye'ye geri dönen Nazım Hikmet, Türkiye Komünist Partisi kurucularından biri olmuş ve bu partinin üyeliğini yapmıştır. Yazdığı makale ve şiirlerde komünizm lehine propaganda çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalarından dolayı hapis yatmıştır.

Türkiye'ye gelmeden önce Bakü'de çıkan bir komünist gazetesinde sanki Nazım Hikmet'in Türkiye'de yaptıkları özetleniyor: *"Nazım yoldaş, inkılâbın beşiği olan Rusya'ya geldi. Bu beşikte onun kulaklarına inkılabın Kan coşturucu ninnileri okundu. O proleter inkılâbın meyvelerindendir. Kızıl Moskova onun damarlarındaki kanların zehirli mikroplarını öldürür. Kanını kızılılaştırır, saflaştırır. Hikmet'in varlığı inkılâpçılık mayasıyla yoğrulur. Nazım Türkiye'de yüceden bağırmalıydı. Derin uykuya dalmış gençliği uykudan ayıltmalıydı. O bunu yaptı."*

Rusya'ya Son Kaçış:

1951 yılında çıkarılan genel af sayesinde tahliye edilen Nazım Hikmet, o çok sevdiği memleketine bir Sovyet şilebi ile kaçmasından sonra Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarılmıştır.

Nazım Hikmet, Moskova havalimanına indiğinde kendisini karşılayan Rus resmi haber ajansı İnter Tass'a aynen şu şekilde konuşmuştur:

"0 kadar bahtiyarım ki! Ben bütün hayatımı, idealimi, aşkımlı bu muazzam şehre borçluyum. Ben Sovyetler Birliğı'nin çocuğuyum. Bugün memleketimin halkı Amerikan Emperyalistlerinin elinde esirdir. Türk Halkı, Amerikan üniforması giydirilerek Kore'ye katil olmaya gönderilmektedir. (...) Stalin benim için çok mühimdir. Gözümün ışığı, fikirlerimin kaynağıdır. Beni Stalin yarattı. Her şeyimi ona borçluyum..."

Kendisinin Polonya ırkından geldiğini her zaman dillendiren Nazım Hikmet, Rusya'ya kaçıışından sonra kendisinin gerçek kimliğinin Sovyet kimliği olduğunu söylemiştir ve Sovyet vatandaşı olmak için liderlere mektuplar yazmıştır. İşte 7 Aralık 1961 tarihli Sovyet lider Nikita Sergeyeviç'e yazdığı mektup:

*"Saygıdeğer Nikita Sergeyeviç,
19 yaşımdan beri yalnızca kalbim ve kafamla değil geçmişimle de Sovyetler Biriğı'ne bağılıyım.
Bolşevik Partisi'ne ilk olarak 1923 yılında üye oldum. Ardından 1924 yılında yine Moskova'da, 1925 yılı başında Türkiye Komünist Partisi üyesi oldum. Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'ni bitirdim ve parti işleri için Türkiye'ye gittim. 1925 yılı sonunda Ankara'da yer altı çalışmaları gösterdiğim için gıyaben 15 yıl hapis cezasına çarptırıldım. Sonra yine Moskova'ya döndüm. 1928 yılında Türkiye'de parti işleriyle uğraştım. 0 zamandan 1950 yılına kadar toplam 56 yıl hapis cezasına çarptırılmama karşın toplam 17 yıl ceza evinde kaldım. Başta Sovyet halkı olmak üzere ilerici insanların mücadelesi sonucu ceza evinden çıkarıldım. Ben sayılı komünist şairlerdenim. Çok mutluyum. Çünkü büyük Ekim devriminin 5. yıldönümünü Moskova'da kutladım. Bu nedenle şiir yazdım. SBKP'nin 22. kongresini kutladım. Bu nedenle de şiir yazdım. Artık on yıldır Moskova'da yaşıyorum. Ailem de yanımda. Bütün*

Sovyet halkı gibi buradaki yaşama alıştım. Saygıdeğer Nikita Sergeyeviç yardım edin, ben Sovyet vatandaşı olmak istiyorum. En iyi dileklerle.

Saygılarımla

Nazım HİKMET

7 Aralık 1961”

Vasiyeti:

Saime Göksu ile Edward Timms’in “Romantik Komünist Nazım Hikmet’in Yaşamı ve Eserleri” kitabında Hikmet’in vasiyetine ait bir açıklama yer almıştır:

“Cenaze töreninden sonra miras sorununa çözüm getirmek gerekiyordu. Nazım 10 Eylül 1959’da Rusça kaleme aldığı vasiyetnamesinde, en değerli mirası olan eserlerinin telif hakkının üçte ikisini karım Münevver ve oğlum Mehmet’e diyerek eski ailesine, kalan üçte birini de Türkiye Komünist Partisi’ne bırakmıştı. Vasiyetnamesini Yazarlar Birliği’ne emanet etmiş ve belge onaylanmıştı. Rus kanunlarına göre karısı görünen Vera’nın adı vasiyetnamede geçmediği halde, Moskova’daki apartman dairesi ve Nazım’ın diğer bazı özel eşyaları Vera’ da kalabilecekti.”

Nazım Hikmet’in imzasının bulunduğu vasiyetnamenin metni şöyledir:

«Moskova şehri, 1959 yılı Eylül ayının onu.

Ben yurttaş Hikmet-Borjentski Nazım, Moskova kentinde 2. Pesçanaya Sokak, 6. ev, 112 dairede oturan kişi bu vasiyetname ile ölümüm vukuunda aşağıdaki hususların yapılmasını vasiyet ediyorum:

Bütün yazınsal yapıtlarımla ve onların yeni baskılarının yazarlıktan doğan teliflerini aşağıdaki kişilere vasiyet ediyorum:

Türkiye’de İstanbul şehrinde Kadıköy’de Cevizlik Sokak 31 numarada yaşayan karım Münevver Andaç’a ve oğlum Mehmet

Andaç'a gelirlerimin yüzde 75'ini bırakıyorum.

Türkiye Komünist Partisi'ne, onların temsilcilerinin şahsında gelirimın yüzde 25'ini bırakıyorum.

Sovyet Sosyalistleri Cumhuriyetleri Birliğı Medeni Kanunu'nun 422'nci maddesinin içeriğı noter tarafından bana okundu.

Bu vasiyetname iki kopya olarak düzenlendi ve imzalandı."

Gerçekler:

Nazım Hikmet'in yaşadığı dönemde ve sonrasında devamlı vatansever olarak dillendirilmesi ve adına methiyeler düzülmemesinin nedeni Lenin'in 1923 yılının 1 Mayıs işçi gününde etrafına toplanan yazar ve şairlere verdiği şu öğüdüne dayanmaktadır: *"Bulunduğunuz memleketlerde itimat ettiğiniz, inandığınız, yoldaşlarımızdan azamî istifadeyi temin edebilmek için onları mutlaka şöhrete ulaştırmanız icap etmektedir. Çünkü halk efkarı şöhretli insanlara itibar eder, saygı duyar."*

Hikmet'e vatanseverlik atfedenlere, 1960'da Bakü'de Azerbaycan Yazarlar Birliğı'nin düzenlediğı bir toplantıda söylediğı "Dostlarım, bir gün Türkiye de Azerbaycan gibi sosyalist bir ülke olacak. Ben görmesem bile içinizden bazıları mutlaka bunu görecek..." Türkiye'yi 1960'ın Azerbaycan'ı gibi Sovyetler Birliğı'ne tâbi bir komünist ülke olmasını istemesi mi, yoksa 1951 yılında Kore'de Çin uçakları tarafından Türk siperlerine atılan "Mektup" adlı şiirinde, komünist Çinlilerle savaş halinde olan Türk askerlerine "Hemen teslim ol Mehmet. Ananın başı için, teslim ol kardeşine (yani komünist Çinlilere)" diye şiirler yazması mı, yoksa Kıbrıslı bir komünist olan Derviş Kavazoğlu'na yazdığı ve adeta Enosis'i destekleyin mahiyetindeki şu mektubunda *"...Kıbrıs'ın anası Yunanistan ile birleşmesini engellemeyiniz. Böylece Kıbrıs savaş kundakçılarının zırhlısı haline gelmekten kurtulacaktır. İşte o zaman Ada üzerinde yaşayan Türk ve Yunan Kıbrıslılar mutlu olacaklardır..."* ifadeleri mi, yoksa 19 yaşında Moskova'ya kaçtıktan iki yıl sonra Moskova sefirimizin kendisini çağırıp *"Türkiye'ye bir an önce dönmelisin. Memleketin senden vazife*

bekliyor. Öğretmen olarak Türk çocuklarına hizmet edeceksin, senden bunu bekliyoruz” dediği zaman Nazım Hikmet’in sefire verdiği cevap “Rusya’yı sevdim. Dönmeyi düşünmüyorum. Hem Türkiye’de 30 sümüklü çocuğu okutmayı hiç aklımdan geçirmiyorum.” diyen bu kişilik mi vatansever, vatan aşığı diye sormak gerekmektedir.

Komünist Nazım Hikmet’e (Nazım Hikmet Ran mı, Nazım Hikmet Verzansky mı, yoksa Nazım Hikmet Borzecki mi desek acaba) methiyeler düzen aymazlara cevabı, bu necip milletin iki büyük evladının yani gerçek vatansever iki kelâm neferinin şu sözleriyle vermek gerekir:

Orhan Seyfi Orhon: “Bu millet çok eski bir tarihten gelmiş, en çetin mücadele içinde savaşmış, yok olmamış, hür yaşamıştır. Gene öyle olacaktır. Hiç bir komünist şair bunu değiştiremez. Ortada tabir yanlışlığı var. Hürriyet rejimlerinde bu türlü şairlere vatan şairi denmez, vatan haini denir!”

Hüseyin Nihâl Atsız: “Nâzım Hikmet Yoldaş! Sarı suratlı afyonkeş Çinlilerle kara suratlı yamyam Habeşlerin davasını güdüyorsan, haydi oraya... Yolun açık olsun. Babıâli caddesinde Habeş davası müdafaa olunamaz. Senin beğenmediğin burjuvalardan yüzlerce kişi Habeş davasını kanlarıyla korumak için kızgın kum çöllerine koştular. Sende o yürek nerede? Şimdiye kadarki susuşumuzu sakın güçsüzlüğümüze ve çekindiğimize verme. Deli Petro gibi bayrak açıp gelseniz bile bizi karşınızda Baltacı’lardan mürekkep bir ordu halinde bulursunuz. Hem bu sefer her biriniz için birer Katerin gelse de elimizden kurtulamazsınız.”

Bu iki üstadın bu ifadeleri Hikmet’i tanımayanlara öğüt, bile bile öven günümüz kızılıllarına da uyarı mahiyetindedir.

Abdullah KARAHİSARLI,
İktisatçı, Araştırmacı-Yazar.

Kaynak:

TURAN STRATEJİK ARAŞTIRMALARI MERKEZİ DERGİSİ, YIL: 2011 CİLT:

[1] Almanya’da I. Dünya Savaşı’ndan sonra, Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht önderliğinde kurulan silahlı ayaklanmalar düzenleyen komünist örgüt üyelerine verilen addır.

KAYNAKÇA

- Vâlâ Nurettin, Bu Dünyadan Nazım Geçti, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1999.
- Babayev, Ekber, Nazım Hikmet, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2002.
- Göksu, Saime; Timms, Edward, Romantik Komünist Nazım Hikmet’in Yaşamı ve Eserleri, İstanbul, 2001.
- Atsız, Hüseyin Nihâl, Komünist Don Kişotu Proleter-Burjuva Nâzım Hikmetof Yoldaşa, İstanbul, 1935.
- Akgül, Hikmet, Nazım Hikmet Siyasi Biyografi, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2002. Edebi tankyt